

тяжким тілесним ушкодженням, кожне ушкодження повинно бути кваліфіковано за ступенем тяжкості окремо. У таких випадках можливо об'єднати ушкодження тільки з однаковим ступенем тяжкості.

Висновки експерта видаються на руки особі, яка призначила експертизу, чи ж за його вказівкою пересилаються поштою. У тих випадках, коли висновок експерта не був отриманий, він відправляється поштою протягом місяця з моменту його складання. Видача висновків експерта на руки потерпілому можлива лише за письмовим дозволом слідчих органів. Заміна висновків експерта випискою чи іншими документами забороняється.

Біленчук П.Д.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ОСВІТА, НАУКА, ПРАКТИКА: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ, МАЙБУТНЄ

1. Криміналістика як наука. Криміналістика – одна з прадавніх галузей наукового знання, вона з самого свого виникнення була і є в даний час сутнісним загальнокультурним феноменом пізнання істини, що стоїть на сторожі конституційних прав і інтересів людини, суспільства, держави. Її роль в сучасному освітянському, науковому і праксеологічному світі надзвичайно важлива, багатопланова і потрібна. Звичайно, що з часом суспільство ставить перед криміналістичною наукою нові завдання, а тому притаманно, що змінюється направленість криміналістичних досліджень, удосконалюється методи, засоби й технології пізнання та доказування істини, виникають нові тенденції, трансформаційні процеси, які відповідають потребам сучасного науково-технічного прогресу [1, с. 35].

2. Століття світової криміналістики. Криміналістика є однією з профільюючих дисциплін, що вивчаються студентами юридичних вузів і факультетів.

Криміналістика ввійшла в освіту, науку та практичну діяльність завдячуючи вченому зі світовим іменем Гансу Гроссу [3, с. 3-14], який в 1892-1898 роках опублікував свої фундаментальні праці з загальною назвою («HandluchfürUntersuchungsrichter») «Керівництво для судових слідчих, чинів жандармерії і поліції» (1892 р.) [4, с. 14] та «Керівництво для судових слідчих як система криміналістики» (1898 р.) [2, с. 218-220].

В 2007-2009 роках наукова громадськість України гідно відзначила сто років криміналістики [7, с. 7], а дещо раніше – 160 річчя засновника цієї галузі знань, видатного австрійського вченого Ганса Гросса, ім'я якого тісно пов'язано з Чернівцями, Буковиною, Україною [5, с. 14].

Наприкінці січня 2009 року українські правознавці вшанували пам'ять засновника криміналістики Ганса Густава Адольфа Гросса. В приміщенні книгарні «Є» був презентований фільм про нього: «Ганс Гросс – визначний діяч світової криміналістики». Австрійський правознавець, всесвітньо відомий криміналіст, доктор права, засновник науки криміналістики і кримінальної психології Ганс Гросс мав безпосереднє відношення до України – в серпні 1898 р. він був направлений на роботу до Чернівецького університету. І вже в грудні того ж року Ганса Гросса було призначено

ординарним професором кримінального права Чернівецького університету. З 1 березня 1899 р. по 31 липня 1902 р. Гросс викладав в Чернівецькому університеті курси кримінального процесу, матеріального кримінального права і пенітенціарного права, проводив семінари з кримінального права. В 1892 р. Гросс випустив у світ «Порадник для судових слідчих, чинів загальної і жандармської поліції». Дану працю називають першим підручником наукової криміналістики, що прославив автора на цілий світ. А вже 1899 р. Ганс Гросс опублікував третє видання «Порадника для судових слідчих як системи криміналістики». Працюючи в Чернівцях, засновник криміналістики заснував журнал «Архів кримінальної антропології і криміналістики», який того часу був єдиним редагованим виданням такого рангу у Чернівецькому університеті.

Ім'я Ганса Гросса довгий час було маловідоме українському читачеві. Сучасні юристи знають про нього доволі небагато, оскільки згадка імені Ганса Гросса з'явилася в українських підручниках з курсу криміналістики тільки в кінці 90-х років ХХ століття. Однак, і ці посилання проводилися лише в тих випадках, коли справа стосувалась історії та поняття криміналістики, а не тоді, коли йшлося про першу в світі кафедру криміналістики, про перший в світі музей криміналістики, про перший в світі інститут криміналістики, які були створені Гансом Гроссом.

Наука криміналістика, як галузь юриспруденції, покликана розв'язувати завдання запобігання, протидії та розслідування злочинів. Основна мета цієї науки – це встановлення верховенства права, істини, справедливості і вирішення завдань, які були сформульовані ще давніми римськими юристами – хто? що? де? з чією допомогою? для чого? яким чином? коли?

Дана галузь знань за свою столітню історію пройшла велику еволюцію у своєму розвитку, пережила етапи становлення та розквіту. У формуванні криміналістики приймала участь велика плеяда славних освітян, науковців та практичних співробітників. Сьогодні криміналістика – це світова наука, яка стоїть на захисті законних інтересів і прав людини, громадянина, суспільства та держави.

3. Криміналістика як навчальна дисципліна і сфера практичної діяльності. Проблеми дослідження події злочину і наріжні завдання професійної практичної діяльності з його розкриття і розслідування традиційно виступають основними для криміналістичної науки. За сотні років криміналістикою набуто багато практичного досвіду, напрацьовано засоби, методи, прийоми і рекомендації, що сприяють підвищенню ефективності пізнання і доказування істини на всіх етапах досудового розслідування. Криміналістична теорія дедалі все більше окреслює потреби слідчої, експертної, прокурорської, правоохоронної, правозахисної, адвокатської та судової практики. Тому першочергового значення набуває теоретично-практичний аспект криміналістичної діяльності в умовах сьогодення. Запропонований матеріал викладається в чотирьох розділах, які поділяються на 46 тем тобто лекцій.

У першому розділі «Історичні, теоретичні та методологічні основи криміналістики» висвітлюються найбільш загальні проблеми, що стосуються предмету, методів та завдань криміналістики.

Другий розділ «Криміналістична техніка: засоби, методи, технології» висвітлює теоретичні положення, науково-технічні прийоми і методи виявлення, фіксації, вилучення і дослідження доказів з метою розслідування та попередження злочинів.

Третій розділ «Криміналістична тактика: стратегія і організація проведення слідчих дій». Завданням криміналістичної тактики є розроблення найбільш ефективних тактичних прийомів на основі широкого використання даних спеціальних наук, узагальнення передової слідчої та судової тактики, активне впровадження тактичних рекомендацій у практичну діяльність органів слідства та суду. Цей розділ криміналістичної тактики вивчає такі галузі, які присвячені питанням організації і тактики розслідування злочинів. Навички практичної реалізації положень даного розділу криміналістики складають основу професійної майстерності слідчого оскільки криміналістична тактика являє собою сукупність рекомендацій збирання, дослідження і використання доказової інформації в процесі розслідування злочинів.

Ефективні прийоми збирання та дослідження доказів, що розробляються криміналістичною тактикою відповідно до вимог чинного кримінально-процесуального закону, є одним із головних факторів успішного розслідування злочинів.

Четвертий розділ «Криміналістична методика: консолідована аналітика, управління і організація розслідування окремих видів злочинів». Завданням криміналістичної методики є поглиблене вивчення студентами методики розслідування окремих видів злочинів, як системи комплексних методичних рекомендацій щодо діяльності правоохоронних органів, які здійснюють досудове розслідування, а також забезпечення пізнавальної діяльності, спрямованої на встановлення обставин вчинення злочину на підставі загальної теорії криміналістики, теорії судових доказів, законів логіки й положень психології, організаційної діяльності, спрямованої на забезпечення планомірного розслідування окремих видів злочинів на підставі нормативних приписів та рекомендацій з наукової організації праці, оперативно-розшукової діяльності, що проводиться уповноваженими законом органами з виявлення та розкриття злочинів, профілактичну діяльність, спрямовану на встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів, яка здійснюється на підставі рекомендацій криміналістики, розробка системи комплексних криміналістичних рекомендацій щодо виявлення, розслідування і профілактики окремих видів злочинів. Криміналістична методика тісно пов'язана з криміналістичною технікою і тактикою, із яких черпає базові дані і прийоми формування методів запобігання, розслідування і попередження злочинів [6, с. 3-4].

Методика викладення криміналістики визначається специфікою її предмета та загальними принципами навчання.

Тому вивчення курсу криміналістики студентами стаціонарної і заочної форми навчання має низку дидактичних особливостей, обумовлених застосуванням традиційних (лекції, консультації, контрольні роботи) і нетрадиційних форм (круглих столів, наукових семінарів, квестів, тренінгів і т.п.). Оволодіння певними практичними навичками передбачає практичну роботу студентів з рекомендованою літературою, в криміналістичних музеях і на криміналістичних полігонах тощо.

З метою контролю за засвоєнням пройденого матеріалу у міжсесійний період студенти виконують контрольну роботу, перед екзаменом проходять тестування.

Завершальним етапом навчання і формою перевірки засвоєння теоретичного матеріалу і практичних навичок та умінь є екзамен. В екзаменаційні білети включаються питання з усіх частин криміналістики: історії, теорії і методології, криміналістичної техніки, криміналістичної тактики, методики розслідування окремих видів злочинів.

Узагальнений досвід викладання науки криміналістики у вищих навчальних закладах України дозволяє сформулювати такий навчально-тематичний план з курсу «Криміналістика».

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ теми	Найменування теми	Кількість годин, у тому числі:		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Змістовний модуль 1.				
Історичні, теоретичні та методологічні основи криміналістики				
1.	Історія розвитку криміналістики в Україні, Європі і світі.	1		2
2.	Предмет, завдання і система криміналістики.	1		3
3.	Криміналістика в системі наукових знань.	–		4
4.	Методи криміналістики.	1		2
5.	Криміналістична ідентифікація і діагностика.	1		3
6.	Окремі криміналістичні вчення і теорії.	–		4
7.	Криміналістична профілактика.	–		4
Модульна контрольна робота				
Змістовний модуль 2.				
8.	Загальні положення криміналістичної техніки	2		6
9.	Криміналістична фотографія, відеозапис.	1		4
10.	Криміналістичне слідознавство.	2		6

11.	Криміналістичне зброезнавство.	1		4
12.	Криміналістичне документознавство.	1		6
13.	Криміналістичне дослідження зовнішніх ознак людини.	1		4
14.	Державні інформаційні системи, банки даних, картотеки, колекції.	2		6
Модульна контрольна робота				
Змістовний модуль 3. Криміналістична тактика				
15.	Загальні положення криміналістичної тактики.	1		6
16.	Тактика слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.	1		12
17.	Тактика огляду.	1		8
18.	Тактика обшуку.	1		6
19.	Тактика допиту.	1		6
20.	Тактика слідчого експерименту.	1		6
21.	Тактика пред'явлення для впізнання.	1		6
22.	Тактика призначення судових експертиз.	1		8
Модульна контрольна робота				
Змістовний модуль 4. Криміналістична методика розслідування окремих видів злочинів				
23.	Загальні положення криміналістичної методики.	1		8
24.	Криміналістична характеристика злочинів.	1		6
25.	Криміналістичне вивчення особи.	–		6
26.	Взаємодія, співробітництво, партнерство учасників розслідування.	–		6
27.	Використання можливостей соціально-комунікаційних технологій (ЗМІ і PR) при розслідуванні злочинів.	–		4
28.	Розслідування злочинів зі свіжими слідами.	–		4
29.	Розслідування злочинів проти життя і здоров'я особи.	1		8
30.	Розслідування злочинів проти власності.	1		10
31.	Розслідування злочинів у сфері службової діяльності.	–		8
32.	Розслідування злочинів проти громадської безпеки та моральності.	–		8
33.	Розслідування злочинів у сфері соціально-комунікаційної індустрії.	1		10

34	Розслідування насильницьких злочинів.	–		8
35	Розслідування економічних злочинів.	–		8
36	Розслідування фінансових злочинів.	–		8
37	Розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.	1		10
38	Розслідування злочинів, вчинених організованими злочинними групами.	1		10
39.	Розслідування злочинів проти довкілля.	–		8
40	Розслідування корисливо-насильницьких злочинів.	–		8
41	Розслідування торгівлі людьми.	–		6
42	Розслідування злочинів, що вчиняються неповнолітніми.	–		6
43	Розслідування злочинів у сфері оподаткування.	–		8
44.	Розслідування корупційних правопорушень.	–		8
45	Розслідування терористичних актів.	–		6
46	Розслідування міжнародних (транскордонних, транснаціональних, трансконтинентальних) злочинів	1		10
Модульна контрольна робота				
Всього		30		256

Список використаних джерел

1. Біленчук П.Д. Криміналістика. Кредитно-модульний курс: підручник / П.Д. Біленчук, Г.С. Семаков / За ред. П.Д. Біленчука. – 4-те вид., змін., допов. і доопр. – К.: ВД «Дакор», 2014.– с. 35.

2. Біленчук П.Д., Круль С.М. Ганс Гросс – основоположник наукової криміналістики // Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні. – Матеріали ІХ Всеукраїнської конференції. – Острого: Національний університет «Острозька академія», 2008. – с. 218-220.

3. Біленчук П., Медвідь Ф. Ганс Гросс як фундатор криміналістичної науки (до 160-річчя з дня народження) // Історія української науки на межі тисячоліть: Зб. наук. праць / Відп. ред. О.Я. Пилипчик. – К.: 2007. – Вип. 32. – с. 3-14.

4. Біленчук П., Медвідь Ф. Фундатор наукової криміналістики // Правовий тиждень. – 2008. – № 3. – 15-22 січня. – С. 14.

5. Вшанування пам'яті засновника криміналістики // Правовий тиждень, 2009. – № 6. – 10 лютого. – с. 14.

6. Криміналістика: робоча навчальна програма для студентів за спеціальністю 7.060.001 «Правознавство» / упорядник Л.П. Паламарчук. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – с. 3-4.

7. Перець В., Степанова В. Сто років криміналістики // Персонал плюс. – МАУП, 2009. – 25 лютого–3 березня. – с. 7.

Біленчук П.Д., Ярмолюк А.А.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАУКИ КРИМІНАЛІСТИКИ У ТРЕТЬОМУ ТИСЯЧОЛІТТІ

Сучасний етап розвитку світової цивілізації характеризується системними трансформаційними змінами, оскільки він обумовлений епохою глобалізації.

Слідча і судова практика свідчить, що злочинний світ в епоху глобалізації омолоджується, набирає нових, більш агресивних і витончених форм, уміло пристосовується до реалій нашого життя, що стрімко змінюються. І ніхто вже не повірить, як це було за часів радянської доби, що – чого-чого, – а організованої злочинності та мафії у нас і сліду немає. Звичайно ж є [14, с. 4]! Корупція, економічне шпигунство, конкурентна розвідка [9, с. 42-45], комп'ютерна злочинність [10], контрабанда, фінансові шахрайства [16], шпигунські операції [15, с. 64], тощо – це тепер не тільки десь там – на Заході, це вже наші, рідні і доволі остогидлі соціальні вади. І лише фактичне знання цього безжалісного і цинічного стосовно законослухняних громадян країни злочинного світу, його страшних законів і традицій, а також сучасних засобів і методів розкриття, розслідування й запобігання кримінальним правопорушенням дасть нам можливість серйозно протистояти злочинності в Україні [14, с. 4].

Тому, вважаємо, що особливу увагу сьогодні варто приділяти вдосконаленню засобів і методів підвищення професійної майстерності юриста (експерта, слідчого, прокурора, правоохоронця, правозахисника, адвоката, судді), а також науковому забезпеченню діяльності органів правосуддя новітніми засобами пізнання, доказування, розслідування [3, с. 111-114].

У добре продуманій та вивірній часом українській системі вищої юридичної освіти серед численних дисциплін, що в сукупності складають величну споруду «юриспруденція», існує чітка послідовність вивчення фундаментальних і прикладних фахових дисциплін, що дозволяє студентам ґрунтовно опанувати широке розмаїття окремих галузей юридичної науки. Серед споріднених наук в юридичних вузах вивчається не менш важлива галузь юридичних знань – «Криміналістика» [7].

Базуючись на нормах кримінального і кримінально-процесуального законів, керуючись ними, вона акумулює в собі досвід передової слідчої та судової практики, рекомендує слідчому, експерту-досліднику, оперативному уповноваженому та судді великий арсенал наукових методів, тактичних прийомів і технічних засобів, які надають можливість ефективно збирати, закріплювати, досліджувати й використовувати речові докази за для встановлення істини у конкретному кримінальному провадженні [14, с. 5].

Сьогодні криміналістика є цариною діяльності, що здатна зробити важливий внесок у розв'язання сучасних актуальних проблем боротьби з